

Įvardiniame straipsnyje nepateisinamai įvairuoja ir vietovardžių rašymas: juos (kaip ir derėtų moksliniame leidinyje) lyg ir stengiamasi rašyti originalo forma (išskyrus tradicinius), plg. *į Marienwerderį* (p. 15) ir kt., tačiau vienas kitas vietovardis prasprūdo sulietuvintu pavidalu, plg. *Naujajame Sonče* (p. 15), *Elko bažnyčios* (p. 15 ir toliau)

Visa išnašose nurodoma literatūra be reikalo antrąkart pakartota šaltinių ir literatūros sąrašė po įvadinio straipsnio (p. 34–37). Šiame sąrašė išivėlė kelios klaidelės. S. Rospondo studijos „Kultura językowa w Polsce XVI wieku“ pirmoji dalis išspausdinta ne 22-ame, o 23-ame žurnalo *Język polski* tome, jo antrojo sąsiuvinio 45–52 puslapiuose. Kita to paties autoriaus knyga *Druki mazurskie XVI w.* (1948) išleista leidyklos Wydawnictwo Instytutu Mazurskiego. F. W. Neumanno studijos pirmosios dalies pavadinimas yra „Die Katechismen von 1545 und 1546 und die Polemik zwischen Seklucyan und Maletius“.

Recenzuojamoji knyga gražiai, net prabangiai, išleista (serijos dailininkas Alfonsas Žvilius). Tai vertinga, palyginti gerai parengta publikacija. Ji turėtų sudominti lietuvių ir lenkų kalbos bei kultūros istorikus.

Artūras Judžentis

Язык и культура. Факты и ценности.
К 70-летию Юрия Сергеевича Степанова,
отв. ред. Е. С. Кубрякова, Т. Е. Янко, Москва,
Языки славянской культуры, 2001, 595.

Nuoširdaus lietuvių kalbos ir Lietuvos bičiulio, žinomo rusų kalbininko akademiko Jurijaus Stepanovo 70 metų sukakties proga Rusijos mokslų akademijos Literatūros ir kalbos skyrius išleido išpūdingos apimties leidinį, į kurį sudėti Jubilato darbų problematikai artimas temas nagrinėjantys rusų ir užsienio mokslininkų straipsniai. Tome, pavadintame „Kalba ir kultūra. Faktai ir vertybės“, be labai subtilios ir įžvalgios J. Stepanovo mokslinės veiklos apybraižos (p. 9–32), rasime iš viso 47 straipsnius. Jie sugrupuoti į penkis skyrius taip, kad kiekvienas bent iš dalies atspindėtų šio iškilaus mokslininko kūrybai svarbią lingvistikos sritį arba su kalbotyra glaudžiai susijusius kitų mokslo šakų tyrimus ir kartu atskleistų išties įvairią jį dominančių temų skalę – nuo konkrečių atskiros kalbos reiškinių aiškinimo

iki bendrųjų filosofinių pažinimo teorijos problemų ir kalbos, kultūros bei meno sąveikos dalykų.

Rinkinio teminiai skyriai – „Indoeuropiečių lyginamoji istorinė kalbotyra“ (9 straipsniai, p. 35–145), „Semiotika, kalbos filosofija, filosofija“ (12 straipsnių, p. 149–279), „Teorinė lingvistika“ (11 straipsnių, p. 283–418), „Lietuvių kalba“ (6 straipsniai, p. 421–469), „Kultūra ir menas“ (9 straipsniai, p. 473–595), matyt, ne atsitiktinai išdėstyti būtent tokia seka. Ji tartum nematomu punktyru sujungia atskirų kalbotyros sričių „išžvalgymo“ tarpsnius, dariusius įtaką šio leidinio kaltininko teoriniams ieškojimams ir atradimams.

Kaip taikliai pažymi įvadinės apybraižos autorės N. Arutjunova ir E. Kubrjakova, J. Stepanovui būdingas lankstus įvairių kalbos tyrimo ir aprašymo principų derinimas. Tarp jų savo svarbumu ypač išsiskiria semiologinis principas, leidžiantis mąstyti apie kalbą semiotikos sąvokomis ir nagrinėti ją semantikos, sintaktikos ir pragmatikos aspektais. Šie trys kalbos, kaip ženklų sistemos, matmenys, tolygi kalbos raida pagal kiekvieną iš šių parametrų yra svarbus filosofijai ir kalbotyrai rūpimų problemų šaltinis. Taip su filosofine logika siejama semiotinė kalbos filosofija įsilieja į „naujuoju realizmu“ vadinamą kalbos filosofijos srovę kaip sudėtinė jos dalis ir tampa vienu iš šios srovės atramos taškų¹. Naujasis realizmas, kaip tam tikra „sintetinė“ kalbos filosofijos kryptis, leidžia pritaikyti pakankamai vientisą teoriją neatsiejamai susipynusioms kalbotyros, psichologijos, sociologijos ir kultūros istorijos problemoms tirti.

Štai kodėl atrodo, kad viso jubiliejinio straipsnių rinkinio branduoliu natūraliai tampa jo antrasis ir trečiasis skyriai, kur įvairiais aspektais gvildenamos su kalbos ir tikrovės, mąstymo ir kalbos, kalbos ir kultūros koreliacija susijusios temos (iš viso 23 straipsniai, p. 149–418). Sąlyginio knygos branduolio traukos veikiami, aplinkui gana tolygiomis „koncentrinėmis bangomis“ išsidėsto likusiuose skyriuose aprašomi konkrečių kalbų reiškiniai ar nagrinėjamos specifinės atskirų meno žanrų temos. Tokie šio straipsnių rinkinio kompozicijos ypatumai yra tikrai nemenkas jo sudarytojų nuopelnas, nes darniai vieną su kita susieti daug išoriškai skirtingų, iš pirmo žvilgsnio viena kitai tolimų temų –

¹ Н. С. А р у т ю н о в а, Е. С. К у б р я к о в а, Юрий Сергеевич Степанов. Очерк научной деятельности, – Язык и культура, Москва, 2001, 18.

uždavinys, anaipol ne visada pavykstantis sklandžiai išspręsti.

Didžioji dalis skyriuje „Semiotika, kalbos filosofija, filosofija“ skelbiamų straipsnių nagrinėja gan įvairius kalbos filosofijai priderančius dalykus, pavyzdžiui, V. Kuznecovo „Kalbos filosofija ir netiesioginė referencija“ (217–224), N. Zagurskajos „Antžmogio paveikslas-konceptas naujojo realizmo kontekste“ (247–256), V. Postovalovos „*Imjaslavije: pro et contra*. Apie realistinės kalbos filosofijos formavimąsi Rusijoje“ (273–279). Tačiau šiame skyriuje nemažai ir tokių straipsnių, kurie skaitytoją sugrąžina prie vadinamųjų amžinųjų žodžio (kalbos ženklo) ir jo reikšmės problemų. Pavyzdžiui, R. Frumkina savo straipsnyje „Kultūros konstantos – temos tęsinys“ (167–177) įtaigiai parodo, kaip nelengva žodyne aprašyti ir paaiškinti konkrečios visuomenės kultūrinės patirties pagrindus susiformavusių konceptų, tokių kaip *žaidimas, infantilumas, frustracija* ir pan., reikšmę. Straipsnyje, pavadintame „Trimatėje kalbotyros erdvėje (ir už jos ribų)“ (179–189), P. Piperas nagrinėja panašių erdvinių metaforų paplitimą skirtingose kalbose, plg. *išvesti paralelę, žiūrėti per prizmę*; kalbotyros terminus *lygmuo, laukas, stratifikacija, vidinė / išorinė kalbos istorija, gilumos / paviršiaus struktūra* ir kt., ir atkreipia dėmesį į tai, kad tokioms metaforoms atsirasti ir susidaryti reikšmės gali turėti intelektualinė intuicija: santykis tarp to, kas nauja, ir to, kas žinoma, suvokiamas kaip analogiškas, ir tai lemia, kad naujam turiniui įvardyti pasirenkamas žinomo dalyko pavadinimas kaip geriausiai tą turinį atitinkantis nominacijos būdas. Semantinis aspektas vyrauja ir gana skirtingus dalykus nagrinėjančiuose šio skyriaus straipsniuose „Ritualo ir kalbos sandūroje: kompleksinė motyvacija semantinėje evoliucijoje“ (J. Monič, 191–206) ir „Metalingvistinis ikonizmas ir kalbos etiketo stereotipų sociolingvistinė distribucija“ (T. Nikolajeva, 225–234).

„Semiotikos“ skyriuje tam tikru programiškuumu išsiskiria S. Šaumjano (Shaumyan) straipsnis „Apie kalbos ženklo sąvoką“ (149–165). Jame išdėstyta autoriaus siūloma nauja struktūrinė kalbos ženklo teorija² ir esminiai jos skirtumai nuo tradicinės Ferdinando de Saussure'o teorijos.

² Ši teorija išsamiai išdėstyta naujoje spaudai parengtoje S. Šaumjano knygoje (žr. autoriaus pastabą p. 151).

S. Šaumjanas atmeta objektyvistinę kalbos ženklo sampratą³ ir savo naujojoje struktūrinėje teorijoje kalbos ženklą apibrėžia per tris, kaip jis pats sako, primityvias sąvokas:

1. Būti kieno ženklu (t. y. turėti žyminį): X yra Y ženklas (arba: X turi Y).

2. Būti kieno žyminiu (t. y. turėti ženklą): Y yra X žyminys (arba: Y turi X).

3. Semiotinė poros X, Y vertė.

Remiantis šiomis sąvokomis, reikia turėti galvoje, kad X ir Y yra ne daiktai kaip tokie, o daiktai kaip santykio nariai⁴. Savybė būti kieno ženklu, pasak Šaumjano, yra **ženklinė situacija**, į kurią įeina tiek binariniai santykiai (X turi Y), tiek ir patys šių santykių nariai X ir Y. Taip pat esą svarbu suvokti, kad ženklinėje situacijoje „X turi Y“ žyminys Y charakterizuoja **esminę** ženklo X savybę, bet pats nėra ženklo dalis, t. y. ženklo atžvilgiu jis yra išorinis. Galima teigti, kad garsinis segmentas *derevo* yra ženklas dėl to, jog jis žymi sąvoką 'medis', tačiau tai nereiškia, kad pati šiuo ženklu žymima sąvoka įeina į ženklą, yra ženklo *derevo* dalis⁵. Kitaip

³ Objektyvizmu Šaumjanas vadina įtakingų šiuolaikinių kalbos teorijų neretai daromą prielaidą, kad žodžiai esą kalbos ženklai, kurių reikšmės – objektyviai egzistuojantys daiktai; žodis mums turįs reikšmę tiek, kiek jis pavadoja, reprezentuoja kažką, kas yra anapus kalbos. Kitaip sakant, svarbiausias klausimas, kurį kelia objektyvizmas, esąs „Kas reprezentuojama žodžiais?“ (p. 149), o objektyvistinis atsakymas į jį visada esąs toks: Kalbos ženklai reprezentuoja daiktus, kurie kalbos atžvilgiu yra išoriniai, nuo jos nepriklausomi. Pats Šaumjanas yra linkęs laikytis Humboldtui ir Saussure'ui artimo požiūrio į kalbą kaip į sistemą sąvokų, kurių turinys pagrįstas konvencionalia (sutartine) pasaulio konceptualizacija. Tokia sąvokų sistema ir esanti minčių raiškos ir jų perdavimo forma, tikrovės atspindėjimo ir jos analizės forma (p. 151).

⁴ Apibrėžiant žyminį kaip ženklą turintį daiktą, terminas *daiktas* vartojamas pačia bendriausia prasme, t. y. traktuojamas kaip **intencionalus** (p. 155).

⁵ Ženklas iš tiesų yra dvipusis, tačiau ne kaip garso ir juo žymimos sąvokos kombinacija, bet kaip dvilypio pobūdžio daiktas: jis yra ir fizinis daiktas, ir santykio 'būti kieno ženklu, turėti žyminį' narys. Tokio pat dvilypio pobūdžio, anot Šaumjano, esą įvairioms klasėms priklausantys daiktai. Juk šeimininkas esąs šeimininkas todėl, kad turi tarną,

sakant, jeigu *derevo* yra ženklas, tai ne todėl, kad į jį įeina sąvoka 'medis' (kaip teigė Saussure'as), o todėl, kad ženklas *derevo* žymi sąvoką arba daiktą, t. y. įeina į **santykį** 'būti medžio ženklu' ir yra to santykio narys. Taip pats terminas *ženklas* tampa lygiareikšmis su Saussure'o terminu *žymiklis*⁶.

Apibrėždamas kalbos ženklą, Šaumjanas savo naujojoje struktūrinėje teorijoje siūlo griežtai skirti sąvokas 'ženklas', 'žyminys', 'būti kieno ženklu; turėti ženklą', o svarbiausia – nesuplakti į vieną, nepainioti, netapatinti sąvokų 'žyminys' ir 'būti kieno ženklu; turėti ženklą'. Tai šią teoriją iš esmės ir skiria nuo tradicinės Saussure'o teorijos, kurioje žyminys traktuojamas ne kaip išorinis ženklo atžvilgiu, bet kaip ženklo dalis.

Analogija, išvelgiama tarp kalbos ir žaidimo šachmatais, kurį galima laikyti tam tikru kalbos modeliu, leidžia, pasak Šaumjano, atmesti objektyvistinę kalbos sampratą, t. y. traktuoti kalbą ne kaip iš anksto duotų (iki kalbos egzistuojančių) realybės elementų aprašymo priemonę, bet kaip realybės **analizavimo** formą ir padaryti svarbiausią iš struktūrinės teorijos išplaukiančią išvadą, kad reikalinga nauja lingvistinė disciplina – semiotinė gramatika, kurios objektas būtų kategorinė kalbos sistema⁷, nustato-

tačiau tarnas nėra šeimininko dalis. Taigi šeimininkas yra ir fizinis daiktas (biologinis fenomenas), ir santykio 'būti kieno šeimininku, turėti ką' narys, t. y. turi tarną. Santykis 'būti kieno ženklu, turėti žyminį' esąs **esminė** kalbos ženklo savybė, nes fiziniai daiktai (pvz., garsų segmentas *derevo*) yra kalbos ženklai ne dėl savo natūralių savybių, bet dėl to, kad juos taip interpretuoja konkrečia kalba kalbantys žmonės. Pašalinio stebėtojo požiūriu, ženklas yra garsas, ir nieko daugiau (p. 157).

⁶ F. de Saussure'as skyrė terminus *signifiant* (lie. *žymiklis*, rus. *означающая*), *signifié* (lie. *žyminys*, rus. *означаемое*), *signe* (lie. *ženklas*, rus. *знак*). – R. V.

⁷ Kadangi kalbose kategorinės reikšmės yra glaudžiai susipynusios su leksinėmis, realiame pasaulyje, pasak Šaumjano, kategorinė sistema grynų pavidalu neegzistuoja. Kad ją suprastume, turime abstrahuoti gramatinę kalbos struktūrą nuo kalbose esamų realių leksinių ir linijinių apribojimų (leksinės ir linijinės reprezentacijos). Taigi semiotinės gramatikos objektas esanti ekstremali kategorinė sistema (tam tikra idealizacija), reikalinga kaip aiškinamasis instrumentas (p. 162–163).

ma per kalbos ženklų struktūrą ir hierarchiją (mat lingvistinė gramatika ženklo reikšmės analizę pakeičianti reikšmės išskaidymu į jos loginius elementus).

Išvada dėl semiotinės gramatikos, tiesą sakant, nėra visai nauja, kaip nenaujas ir pats skirtingų kalbos tyrimo metodų semiologinis principas. Šio principo reikšmė ir, apskritai, kompleksinio (tarpdisciplininio) kalbos reiškinių traktavimo reikalingumas pabrėžiami ne tik tiesiogiai semiotikai ir kalbos filosofijai skirtose straipsniuose, bet ir tolesniuose „Teorinės lingvistikos“ bei „Kultūros ir meno“ skyriuose, plg. E. Kubrjako vos „Apie kognityvinio mokslo ir semiotikos ryšius (ženklo interpretacijos apibrėžimas)“ (283–291), O. Seliverstovo „Kognityvinė“ ir „konceptualioji“ lingvistika: jų santykis“ (293–307), V. Boldyrevo „Kalbos vienetų tyrimo funkcinis semiologinis principas“ (381–393) ir kt. Pavyzdžiui, E. Kubrjakova įtikinamai išdėsto savo nuomonę, kad ir nominacijos procesas apskritai, ir kiekvienas atskiras nominacijos aktas (pavyzdžiui, išvestinio žodžio atsiradimas) turi būti aprašomi, atsižvelgiant į jų kognityvinius ir semiotinius dėmenis, nes būtent semiotinės išvestinių žodžių charakteristikos (šalia kognityvinių ir leksinių) leidžiančios pagilinti mūsų vaizdinius apie išvestinio žodžio, kaip ypatingo simbolinio tikrovės atspindžio, ypatybes.

Semiotinis kalbos reiškinių aiškinimo principas gal ne toks ryškus tuose rinkinio skyriuose, kuriuose nagrinėjamos konkrečios tradicinės indoeuropiečių istorinės lyginamosios kalbotyros ir lituanistikos temos.

Indoeuropeistikai skirtame skyriuje, kaip ir de- ra, garbinga vieta yra tekusi senosioms klasikinėms kalboms. Pavyzdžiui, F. Bader straipsnyje „Traversées“ (35–54) aprašo sanskrite, hetitų, tocharų, sen. graikų, lotynų ir kitose ide. kalbose randamą seną sąvoką 'pereiti, keltis, kirsti kiaurai' žyminėja šaknį **trh₂-*, kurios įvairiai pakitusių pavidalus derivatuose sąlygojo tokie veiksniai, kaip afiksacija, infiksacija, reduplikacija, metatezė, balsių kaitos laipsnis ir kt. Daugybė skirtingose ide. kalbose paliudytų žodžių su šia šaknimi⁸, dabar įeinančių į ke-

⁸ Tarp šaknį **trh₂-eu-* išlaikiusių žodžių F. Bader nurodo lie. *tráunau* „frotter“ (p. 39), jos pačios ar kieno kito netiksliai „atstatytą“ iš *tráunyti, -ija, -ijo* „su garsu valgyti ar ėsti, graužti, krimsti, triaukšti“ (žr. LKŽ XVI 724, plg. dar *traũnyti*, LKŽ XVI 800).

lis semantinius laukus, leido autorei nustatyti jų reikšmės evoliuciją ir susieti su tam tikrais antropimais ar jų eponimais, pvz.: skr. *tarati / tirati, turati* (< **trh₂-elo- / *tr₂-h₂-elo-*) „keltis per ką“, *tarana* „perkėla“, *su-tarana* „lengvai įveikiamas“, *turana* „atkaklus, uolus“ (< **trh₂-n- / *tr₂-h₂-n-*), *tūrvi* „kupiņas jėgų, galingas“, *turvani* „nugalintis, triuškinantis, pergalingas“, *Turvaša* (**trh₂w-n-ko-*) „kurį Indra perkėlė per jūrą ir upes“ ir pan.

Kituose šio rinkinio straipsniuose V. K u l y g i n a s nagrinėja prozodinių požymių vaidmenį keltų kalbų istorijoje (91–104), B. C h o d o r k o v s k a j a – lotynų kalbos konjunktyvo imperfekto kilmę (111–119), K. K r a s u c h i n a s – kirčiuotų ir nekirčiuotų dalelyčių vaidmenį senosios graikų kalbos mikėnų tarmės sintaksėje (121–136), o V. K o č e r g i n a apžvelgia sanskrito priešdėlinius veiksmoždžius (105–110). Straipsnyje „Apie prairanėnų sakinio rekonstrukciją“ (137–145) D. E d e l m a n d a r o išvadą, kad prairanėnų prokalbėje jau buvo susiformavusi (ar bent egzistavo aiškios tendencijos pavidalu) leksinė veiksmoždžių tranzityvumo / intranzityvumo klasifikacija, tad ir sakinio sandara buvusi parengta subjektiniams ir objektiniams santykiams reikšti. Beje, šis rinkinio skyrius yra vienintelis, kuriame straipsniai publikuojami ne vien rusų kalba. Minėtas F. B a d e r „Traversées“ spausdinamas prancūziškai, angliškai – H. M. H o e n i g s w a l d o „Osthoff and Homer“ (55–59), W. P. L e h m a n n o „Requirements in current Indo-European studies“ (61–68), Carol F. J u s t u s „English ‘have : heave’, an Archaic Paradigm“ (69–90).

Kaip jau minėta, šiame straipsnių rinkinyje yra atskiras nedidelis lietuvių kalbos skyrius. Jis pradėdamas apžvalginiu V. R o d i o n o v o straipsniu „Lietuvių kalba akademiko J. Stepanovo mokykloje“ (422–434), o likusiuose penkiuose aptariami lietuvių kalbos sinchronijai arba diachronijai priderantys dalykai.

Su lietuvių kalbos istorija susiję Z. Z i n k e v i č i a u s (435–439) ir O. P o l j a k o v o (457–469) straipsniai: Z. Zinkevičius glaustai⁹ išdėsto faktus, įrodančius, kad lietuviški žegnojimosi formulės ir poterių tekstai buvo išversti iš vokiečių kalbos

⁹ Rinkinyje skelbiamas straipsnis „Kada ir kaip pasirodė pirmieji krikščioniški poteriai lietuvių kalba“ parengtas anksčiau negu išėjo iš spaudos Z. Z i n k e v i č i a u s knyga „Lietuviški poteriai“ (Vilnius, 2000).

Mindaugo laikais, t. y. per pirmąjį lietuvių krikštą ir vėliau, per antrąjį apsikrikštijimą, nebebuvo keičiami, o O. Poljakovas, savo straipsnį apie baltų ir slavų kalbų prozodines universalijas ir dėsnius parengęs 1997 m. VIII tarptautiniame baltistų kongrese skaityto pranešimo pagrindu, daro apibendrinamąją išvadą, kad prozodiniai (kirčio vietos ir priegaidės kitimo) dėsniai kalboje veikia taip pat universaliai, kaip ir fonetiniai (išimtis dažniausiai galima paaiškinti labai įvairių priežasčių sąlygojama metatonija).

Dabartinei lietuvių kalbai skiriami trys straipsniai. A. P a u l a u s k i e n ė (453–456), remdamasi E. Benveniste'o mintimis apie įvardžius, kaip ypatingus deiktinius ženklus, siūlo jiems gramatinėje kalbos sistemoje suteikti statusą tokių žodžių klasės, kuriai požymis *kaitymas / nekaitymas linksniais* nebūtų laikomas esminiu. Tuomet, jos nuomone, į šią klasę šalia daiktavardžius ir būdvardžius nurodančių linksniuojamų įvardžių būtų galima įtraukti ir aplinkybę arba požymio požymį nurodančius nlinksniuojamus įvardiniusrieveiksmius, ir visą šių deiktinių žodžių klasę būtų galima pakankamai neprieštarinčiai aprašyti funkciškai. V. V i t k a u s k a s straipsnyje „Apie bevardės giminės formų pasikeitimą žemaičių šnektose“, kurį iš lietuvių kalbos į rusų išvertė jaunoji Maskvos baltistė M. Z a v j a l o v a (441–445), gausiai pateikia gana detalios ir tiksliai fonetine transkripcija užrašytų posakių, kuriuose veikiamųjų dalyvių moteriškosios giminės forma (rytinėse žemaičių šnektose) arba iš dalyvio padaryturieveiksmiu (vakarinėse šnektose) pakeičiama bendrinei kalbai būdinga dalyvio forma su galūne *-ę*, kuri laikoma kilusia iš bevardės giminės, plg. *do m'ienes'õ kapjê n'el'ë.jõs'ę* (Rdn) ~ du mėnesiu kaipjai *nelijusi* „du mėnesiai beveik *neliję*“, *bõ'va jau nusäusõs'ê / ę v'iel l'ĩ:n* (Jdr) ~ buvo jau *nusaususiai* ir vėl lyna „buvo jau *nusausę* ir vėl lyja“. Tokiuose posakiuose vakarinių žemaičių šnektų reguliariai vartojami iš veikiamojo dalyvio padarytirieveiksmiai (šiaipjau lietuvių kalbai nelabai būdingi) yra faktas, menkai atspindėtas net LKŽ. K. G a r š v o s straipsnis „Dvišalio lietuvių ir rusų kalbų fonologinių sistemų gretinimo problemos“ (447–452) atrodo gan padrikas, rimčiau neapmąstytas rašinys, neleidžiantis autoriui nei aiškiai suformuluoti, kokių problemų čia esama, nei pasiūlyti, kaip jas būtų galima spręsti.

Įsidėmėtiną lietuvių kalbos vaidmenį kūrybinėje J. Stepanovo biografijoje gana tiksliai yra apibrėžusios įvadinės apybraižos autorės (23–26), ir

V. Rodionovo straipsnis, kuriame smulkiai atpasakojamas lituanistinių J. Stepanovo publikacijų turinys, galbūt (bent jau lietuvių skaitytojui) gali pasirodyti ne ką naujo tesakantis kartojimasis. Vis dėlto bendram rinkinio kontekstui šis straipsnis, matyt, yra reikalingas, kad atsiskleistų tarp „Teorinės lingvistikos“ ir „Kultūros ir meno“ skyrių įterptos „lietuviškos salelės“ motyvai. Gaila tik, visas rašinys yra perdėm atpasakojamasis ir savo išvalgomis nė iš tolo neprilygsta jau ne kartą minėtai rinkinio įvadinei apybraižai. Jame pasitaiko ir viena kita netiksli faktinė smulkmena, ir šiaip apmaudokų riktų (pavyzdžiui, neteisingai nurodyti sausio įvykių Lietuvoje metai – turi būti ne 1992, o 1991 m.; apie A. Girdenio habilituoto daktaro disertaciją J. Stepanovas atsiuntė teigiamą neoficialų atsiliepimą, bet jos oponentu nebuvo ir gynime nedalyvavo).

Vien techniškai parengti tokį didelį leidinį, koks yra šis solidus jubiliejinis straipsnių rinkinys, tikrai nėra lengva, ir vis dėlto pabaigai tebus paminėta viena kita užkliuvusi jo apiforminimo smulkmena. Skaitytoją šiek tiek vargina rusų kalba publikuojamų straipsnių tekstuose vizualiai neišskirti (kursyvu ar tamsesniu šriftu) lotyniškus rašmenis vartojančių kalbų pavyzdžiai, o prie autorių pavardžių kažkodėl labai nevienodai nurodomi papildomi duomenys apie straipsnį parašiusiojo gyvenamąją vietą arba jo mokslo įstaigą, pvz., *F. Bader (Paris)*, bet *Henry M. Hoeningwald (University of Pennsylvania)*, *Себастьян Шаумян (Йельский университет, США)*; *Зигмас*

Зинкявичюс (Вильнюс), bet *Витаутас Витаутаскас, О. Поляков* ir pan. Apskritai, prie daugumos straipsnių autorių pavardžių iš viso nieko nenurodyta, ir kartais lieka vien spėlioti, kur, pavyzdžiui, gyvena ir dirba straipsnio „Lope de Vegos kosmovizija ir meninių stilių likimai“ autorius lietuviška pavarde (V. Siliūnas, 503–513). Deja, neišvengta ir korektūros klaidų – to nemalonaus „šaukšto deguto medaus statinėje“ net ir šiais kone viską išmanančių ir galinčių kompiuterių laikais. Pirmiausia į akis krito iškraipyti lietuviški vietovardžiai ir rašybos klaidos lietuvių ir kitų lotyniškus rašmenis vartojančių kalbų žodžiuose, pvz.: *Ужвенчиса* (= Ужвентиса), *Загаре* (= Жараге), *Кузяй* (= Кужяй) 442, *Гардждай* (= Гаргждай) 443, *тельшайских* (= тельшяйских) 444; lie. *barstyli* (= barstyti) 424, *kalvos* (= kalbos) 434, *žemeės* (= žemės) 437, *nudžiūę* (= nudžiūvę), *nudžiūvusiois* (= nudžiūvusios) 444, *musų* (= mūsų), *jūsų* (= jūsų) 455, ir kt.; le. *Wierrzbicka* (= Wierzbicka), *biogoslawiona* (= błogosławiona) 411, vok. *geschliffener* (= geschliffener) 432 ir pan. Taip pat pasitaiko rusų kalbos korektūros klaidų, pvz., *социологии* (= социологии) 13, *может был* (= быть) назван 16, *с двойственный* (= двойственной) направленностью 105, *первоплощаются* (= перевоплощаются) 170, *ориентирован* (= ориентирован) 230, *концептуальный* (= концептуальной) 286, *аудиторию* (= аудитории) 319, ir kt.; 164 neteisingai nurodyti vienos J. Stepanovo knygos leidimo metai – 1988 (turi būti 1998).

Regina Venckutė